

בדברי הרמב"ן נתקשה לו מדברי הגמ' המפורשים דתליית משמרת אסורה משום שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול, ולא משום אהל עראי. ולכן כתב, "ולי נראה דאביי משום אהל עראי אסר לה ומשום דא"ל רב יוסף חייב חטאת אמר איהו דליכא אלא שבות בעלמא דהיינו עובדין דחול והיינו מתניתא דאביי דתני משמרת בהדי כילה דמשום אהל עראי". הרי ס"ל להרמב"ן דעובדין דחול היינו מין שבות, ובסוגיין הכוונה לאהל עראי. [ודלא כרש"י דס"ל דעובדין דחול שונה מאהל עראי].

באגלי טל (מעמר סק"י) העיר על דברי הרמב"ן שהשוה עובדין דחול לשבות מדברי הר"ן (א: בדפי הרי"ף בסוף העמוד) בסוגיא דרדיית הפת שכתב דרדיית הפת ותקיעת שופר אינם שבות אבל דומים לעובדין דחול. כלומר שיותר קל משבות דעלמא. וכן מבואר בריטב"א (סוכה מב: ד"ה ושאר כל הימים), "שאע"פ שבטול בית המדרש והכנסת אורחים מצות גדולות לא התירו מפני מצות אלו אלא טלטול היתר בדבר שאין בו אלא משום עובדין דחול, כדתנן מפנין אפילו ארבעה וחמשה קופות מפני האורחים וביטול בית המדרש, ותנן (שבת קנז:) מדבריהם למדנו שמוודין ופוקקין בשבת". ודברים דומים בחי' הר"ן (ד"ה אלא מעתה), "ופריק אביי דאם תלה לחכמים ליכא חיוב חטאת אלא איסורא דרבנן ומשום אהל עראי אלא דמשום דלא שייך בהא אפי' אהל עראי אסמכוה אעובדין דחול ומשום דרא דאיסור אהל, ומסתברא דבכל מקום דנקט משום עובדין דחול קיל איסוריהו משבת". [והשוה לדברי הרשב"א (קל: בא"ד ומורי הרב) לגבי אמריה לעכו"ם בדבר האסור משום עובדין דחול].

הרי להר"ן דבר האסור משום עובדין דחול זה קל משבות דעלמא (ולכן יש מקום להקל בכגון רדיית הפת). וכן לדברי הריטב"א בדעת רש"י נראה דעובדין דחול קל טפי מגזירה אטו מלאכה מסוימת מדחילק בין סופגין יין דבין פירות שנתפזרו. וכן משמע ברש"י קלט: דאיתא בגמ' שם מסננין את היין בסודרין אמר רב שימי בר חייא ובלבד שלא יעשה גומא, ע"כ. וכתב רש"י,

(קמג:): **עובדין דחול (א)**. תנן חבית שנשברה מצילין ... ובלבד שלא יספוג. ואיתא בגמ' תנא לא יספוג ביין ולא יטפח בשמן שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול. ת"ר נתפזרו לו פירות בחצר מלקט על יד על יד ואוכל אבל לא לתוך הסל ולא לתוך הקופה שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול, ע"כ. ופירש"י על המשנה "ובלבד שלא יספוג - שלא ישים ספוג במקום היין לחזור ולהטיפו בכלי גזירה שמא יסחוט". ופירש על הגמ', "ויטפח - מכניס בו כפו והשמן נדבק בה ומקנחו בשפת הכלי ואסרוה משום עובדין דחול". ועי' בריטב"א שכתב דרש"י כתב עובדין דחול דוקא לגבי טיפוח שמן, דאילו לגבי ספיגת יין כתב דאסור אטו סחיטה ולא משום עובדין דחול.

ויש לברר גדר עובדין דחול. דמצינו (קכח.) וחכמים אומרים מולל בראשי אצבעותיו ואוכל ובלבד שלא ימלול בידו הרבה כדרך שהוא עושה בחול, ע"כ. וכן (קמז:): ת"ר סכין וממשמשין בבני מעיים בשבת ובלבד שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול. היכי עביד רבי חמא בר חנינא אמר סך ואחר כך ממשמש רבי יוחנן אמר סך וממשמש בבת אחת, ע"כ. וכן לגבי שריית חלתית (קמ:).

תנן (קלז:): ר"א אומר תולין את המשמרת ביום טוב ונותנין לתלויה בשבת. והכ"א אין תולין את המשמרת ביום טוב ואין נותנין לתלויה בשבת אבל נותנין לתלויה ביום טוב, ע"כ. ובגמ' (קלח.) אלא אמר אביי מדרבנן היא שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול, ע"כ. ופירש"י, "קאסרי לה חכמים דמתניתין דלא שבקינן ליה למיתליה למיעבד עובדא דחול". וכן כתב רש"י לקמן (קלט: ד"ה מערים), "מערים אדם על המשמרת ביום טוב - לרבנן דאמרי אין תולין את המשמרת ביום טוב ואוקימנא דטעמא לאו משום אהל אלא משום עובדא דחול מערים ותולה אותה לצורך רמונים דלאו עובדין דחול נינהו ומסנן בה שמרים הואיל ונתלית דהא אמרינן נותנין לתלויה ביום טוב". הרי לרש"י הא דאסור לתלות משמרת בשבת היינו משום עובדין דחול. וחולק עליו הרמב"ן דאסור משום אהל עראי. ועי' ברשב"א ששו"ט בב' השיטות.

"שלא יעשה גומא - מן הסודר בפי הכלי כי עובדא דחול אי נמי אתי לידי סחיטה". ויש לברר עד כמה חולק על הרמב"ן על זה במה דכתב דעובדין דחול היינו שבות דעלמא.

ונראה שהרמב"ם פירש דדבר האסור משום עובדין דחול היינו גזירה דרבנן אטו מלאכה מסויימת. כן הביא הקרבן נתנאל (פ"כ אות א' בשם רמב"ם באיגרת). דכתב בשו"ת הרמב"ם (מהדורת בלאו סי' ש"ו), "והנה למדת שהאיסור מדרבנן הוא תליית המשמרת לפי שהמשמרת עושה מלאכה וחייב סקילה לפיכך אסור תלייתה ודכותא אמרינן שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול אבל תליית הכוז והמצנפת וכיוצא בהן מותר לפי שאין עושין בהן מלאכה שחייבין עליה סקילה ולא אמרינן בכי הני שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחולה אם כן לא יאכל כדרך שהוא אוכל בחול ולא יסב כדרך שהוא מיסב בחול זה דבר ברור הוא למבין שאין אתה מוצא לעולם דברים שאסרו חכמים משום שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול אלא דברים שאפשר שירגילו למלאכה כגון מי שנשברה לו חבית של יין לא יספג ביין או יטפח בשמן שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול שאם תתיר לו שמא יבא לידי סחיטה. נתפזרו לו פירות בחצרו לא יתן לתוך הסל או לתוך הקופא שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול שאם תתיר לו שמא יבא לידי עמור. וכן בתליית המשמרת שמא יבא לשמרוז אבל תליית הכוז והמצנפת וכיוצא בהן מותר ולא אסרוהו חכמים שאין שם דבר לחוש שמא יעשה וכו'".

וכן מבורר בכמה מקומות ברמב"ם בהל' שבת. לגבי תליית משמרת כתב (פכ"א הי"ז), "וכן אסור לתלות את המשמרת כדרך שהוא עושה בחול שמא יבא לשמר". לגבי מוללין מלילות כתב (פכ"א הי"ט), "וקוטם ואוכל בראשי אצבעותיו אבל לא בידו הרבה שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול ויבא לדוק". לגבי ספיגת יין

בסוגיין כתב (פכ"ב הט"ז) דאסור שמא יבוא לידי סחיטה. [והשוה לדברי הר"ן (ד"ה תנא) שכתב, "ואע"ג דליכא משום סחיטה אסרו רבנן והחמירו שלא יעשה כדרך חול אפי' בביתו משום גזרת רשות הרבים דטלטול צורך הוצאה הוא כי היכי דאסרו כלי מחמה לצל מהאי טעמא".] לגבי נתפזרו לו פירות בסוגיין כתב (פכ"א הי"א), "לפיכך מי שנתפזרו לו פירות בחצרו מלקט על יד על יד ואוכל אבל לא יתן לא לתוך הסל ולא לתוך הקופא כדרך שהוא עושה בחול שאם יעשה כדרך שהוא עושה בחול שמא יכבשם בידו בתוך הקופא ויבא לידי עמור". [והשוה לרמב"ן שכתב "ואסור ללקטן ולתתן בתוך הסל משום דמיחזי כבורר ... מפני שסתם חצר יש בו עפרוריות וצוררות ונמצא בורר".]

וכן כתב הרמב"ם לגבי כמה דינים שלא הוזכרו בפירוש בגמ' דאסורים משום עובדין דחול. דכתב (פכ"א ה"ג), "אין סכין את הקרקע ואפילו היה רצוף באבנים ואין נופחין אותו ואין מדיחין אותו אפילו ביום טוב כל שכן בשבת, שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול ויבא להשוות גומות בזמן שהוא עושה כן במקום שאינו רצוף" ולגבי רדיית הפת כתב (פ"ג הי"ח), "וכשהוא רודה לא ירדה במרדה כדרך שהוא עושה בחול אלא בסכין וכיוצא בה". ושם לא פירש למה גזרו, אבל בפכ"ב (ה"א) היכא דעוסק הרמב"ם בגזירות דרבנן וטיבן כתב, "רדיית הפת אע"פ שאינה מלאכה אסרו אותה חכמים שמא יבוא לאפות". ומ"מ צ"ב דברי הרמב"ם לגבי דין סכין וממששין שכתב (פכ"א הכ"ח), "סכין וממששין בבני מעים בשבת והוא שיסוך וימשש בבת אחת כדי שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול", ולא הזכיר שזה אסור משום גזירה אטו מלאכה מסויימת.

ההמשך יבוא אי"ה

החבורה הבאה תתקיים אי"ה בליל שני בשעה 9:25 ב303G

הנושא: סחיטת פירות (קמג):